

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

ІВАНЧУК САБІНА АЙДИНІВНА

УДК 373.2.015.31:33

**ВИХОВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ОСНОВ КУЛЬТУРИ СПОЖИВАННЯ**

13.00.08 – дошкільна педагогіка

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному вищому навчальному закладі «Донбаський державний педагогічний університет», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Аматьєва Олена Петрівна,
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»,
доцент кафедри практичної психології.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Грама Ніна Григорівна,
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»,
професор кафедри теорії і методики
дошкільної освіти;

кандидат педагогічних наук, доцент
Григоренко Галина Іванівна.

Захист відбудеться «03» квітня 2017 р. о 10 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою : 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопорто-франківська, 36.

Автореферат розіслано «01» березня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. А. Княжева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сучасні інтеграційні процеси, пов'язані зі входженням України до європейського простору, зорієнтовані на зміну якості життя кожного громадянина країни. Державна політика гарантує суспільству ефективне функціонування правового поля, зокрема реалізацію й усвідомлення споживчих прав як одного з показників якості життя людини. У зв'язку із цим набуває актуальності завдання розвитку споживчої освіти на всіх ланках освітнього процесу. Особливої уваги потребує виховання культури споживання у дітей дошкільного віку, формування основ раціонального економічного мислення і раціональної економічної поведінки.

У нормативних освітніх документах (Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.», «Базовий компонент дошкільної освіти» тощо) наголошено, що метою сучасної дошкільної освіти є формування різнобічно розвиненої, життєво компетентної особистості, яка здатна діяти в повсякчас змінюваному довкіллі. Серед завдань виховання й розвитку дітей дошкільного віку виокремлено й такі: формування у дітей дошкільного віку безпеки праці, оволодіння навичками практичної діяльності, основами культури споживання.

Проблему формування споживчої культури досліджено у сучасному науковому просторі в різних аспектах: з'ясовано сутність феномена «культура споживання» в контексті споживчої поведінки (Н. Домбровська, Т. Кармазіна, В. Комаровська, А. Костіна, Г. Ложкін, Г. Марушевська, М. Мастинець, І. Набруско, Ю. Пачковський, О. Підлужна, Р. Савчинський та ін.), схарактеризовано особливості формування споживчої культури студентської молоді (С. Вегер, Г. Сорокін та ін.), зміст економічного виховання і формування споживчих знань у школярів (О. Гриценчук, Ю. Моргун, О. Овчарук, В. Уткіна та ін.), дітей дошкільного віку (О. Галахова, Т. Галговська, Л. Галкіна, В. Гербова, Н. Грама, Г. Григоренко, Р. Жадан, Н. Кривошея, Є. Курак, Ю. Лелюк, Л. Лохвицька, Н. Побірченко, А. Сазонова, І. Сасова, А. Смоленцева, Г. Шатова та ін.), підготовка майбутніх педагогів до виховання культури споживання (Н. Вовк, А. Крулехт, Н. Слюсаренко, З. Філончук та ін.).

Водночас у практиці економічного виховання дітей наявна низка суперечностей між:

- соціальною потребою суспільства у вихованні життєво компетентної особистості та відсутністю цілеспрямованої системи формування такого складника, як споживче мислення і поведінка в умовах дошкільного навчального закладу;

- змістом Базового компонента дошкільної освіти з економічного виховання дітей дошкільного віку та відсутністю методичного супроводу виховання у них основ культури споживання.

Актуальність проблеми, недостатня розробленість її теоретичних і практичних аспектів, а також об'єктивна потреба подолання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційної роботи «Виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в межах наукової теми кафедри педагогіки вищої школи «Гуманізація навчально-виховного процесу» (протокол № 3 від 28.11.2002 р.), що входить до плану наукової роботи Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 3 від 27.11.2014 р.) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук при НАПН України (протокол № 1 від 27.01.2015 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Визначити й обґрунтувати сутність і структуру феномена «вихованість основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку», уточнити поняття «економічне виховання дітей старшого дошкільного віку», «культура споживання».

2. Виявити критерії, показники та схарактеризувати рівні вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку.

3. Визначити й обґрунтувати педагогічні умови виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку.

4. Розробити й експериментально перевірити модель і методику виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку.

Об'єкт дослідження – економічне виховання дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – зміст та експериментальна методика виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку.

Гіпотеза дослідження: виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку буде ефективним, якщо реалізувати такі педагогічні умови:

- озброєння дітей системою елементарних знань з основ економіки та культури споживання;
- взаємодія ДНЗ і сім'ї у вихованні основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку;
- занурення дітей в активну культурно-споживчу діяльність в умовах ДНЗ і сім'ї.

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз (історико-педагогічний, теоретичний, порівняльний) філософської, психологічної, соціально-педагогічної літератури для визначення мети, завдань, об'єкта, предмета, гіпотези дослідження, обґрунтування його теоретичних засад, визначення понятійного апарату, з'ясування стану розробленої теорії культури споживання, уточнення її сутності, функцій; *порівняльний аналіз* – для визначення педагогічних умов виховання культури споживання у дітей старшого дошкільного віку; *моделювання і проектування* – з метою розроблення моделі та експериментальної методики виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку;

емпіричні – спостереження, інтерв'ювання дітей, бесіда, вивчення документації застосовано з метою визначення рівнів вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і прикінцевий етапи) – для перевірки ефективності моделі й експериментальної методики виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання;

математичні – кількісний і якісний аналіз й інтерпретація отриманих результатів, методи математичної статистики – для підтвердження вірогідності отриманих експериментальних даних (t-критерій Стьюдента).

База дослідження. Експериментально-дослідну роботу проведено на базі дошкільних навчальних закладів № 3, № 55 м. Слов'янська, № 31 м. Костянтинівки, № 9 м. Торецька Донецької області. Усього в дослідженні взяло участь 136 дітей старшого дошкільного віку. Анкетуванням було охоплено 134 батьків, а також 250 вихователів різних категорій, які працюють у дошкільних навчальних закладах Донецької (м. Слов'янськ, м. Краматорськ, м. Мирноград, м. Костянтинівка, м. Торецьк), Харківської (м. Лозова), Дніпропетровської (м. Павлоград) областей.

Наукова новизна дослідження. Уперше визначено й обґрунтовано педагогічні умови виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання (озброєння дітей системою елементарних знань з основ економіки та культури споживання; взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні основ культури споживання; занурення дітей в активну культурно-споживчу діяльність в умовах дошкільного навчального закладу і сім'ї), сутність і структуру феномена «вихованість основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку»; виявлено структурні компоненти (мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-поведінковий) та критерії (спонукальний, знаннєвий, продуктивно-рефлексивний) вихованості основ культури споживання з відповідними показниками; схарактеризовано рівні вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку (високий, достатній, задовільний, початковий); розроблено модель виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання (інформаційно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивно-презентаційний етапи);

уточнено поняття «економічне виховання дітей старшого дошкільного віку», «культура споживання»; подальшого розвитку набула методика економічного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Практична значущість дослідження полягає в розробленні й апробуванні діагностувальної та формувальної методик виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку; тематичних мотиваційних ігор, життєвих спостережень, індивідуально-пошукових проектів, зустрічей у «Клубі дельфінів», ситуацій-дій, тренінгів «Я-маленький споживач», пролонгованого та ігрового проектів «Школа споживача», «Парк професій», міні-музею, педагогічних ситуацій-провокацій. Отримані результати можуть бути використані в освітньому просторі дошкільних навчальних закладів, у процесі викладання фахових дисциплін у вищій школі, а також рекомендовані для сімейного виховання дітей дошкільного віку.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів м. Києва № 199 (довідка № 58 від 06.12.2016 р.), м. Слов'янська № 3 «Ромашка» (довідка № 18 від 14.09.2016 р.), № 55 «Лелека» (довідка № 321 від 12.09.2016 р.), м. Краматорська № 67 «Сонячний» (довідка № 26 від 26.09.2016 р.), № 69 «Ведмедик» (довідка № 505 від 05.09.2016 р.), м. Костянтинівка № 31 «Мир» (№ 01/10-52 від 15.09.2016 р.), м. Торецька № 9 «Веселка» (довідка № 127 від 05.12.2016 р.), м. Хмельницький № 54 «Пізнайко» (№ 01-23-110 від 05.09.2016 р.); Відділу освіти Слов'янської районної державної адміністрації (№ 01-32/726 від 16.09.2016 р.), Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка № 68-16-757/1 від 15.09.2016 р.).

Особистий внесок автора в роботах у співавторстві полягає в розкритті досвіду використання технології «емпауермент» з метою виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку [11], аналізі підготовки педагогів дошкільних навчальних закладів до роботи за педагогікою сталого розвитку [19].

Достовірність наукових положень і результатів дослідження забезпечено методологічною і теоретичною обґрунтованістю його вихідних концептуальних положень; використанням системи методів дослідження, адекватних його об'єктові, предмету, меті й завданням; якісним і кількісним аналізом отриманих результатів; статистичним обробленням даних експерименту.

Апробація матеріалів дослідження. Основні теоретичні положення й експериментальні дані викладено на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Психолого-педагогічний та соціальний супровід дитинства в освітньому просторі: проблеми та перспективи» (Слов'янськ, 2015), «Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи» (Запоріжжя, 2015), «Актуальні питання сучасної педагогіки» (Ужгород, 2015), «Педагогика и психология в эпоху возрастающего потока информации – 2015»

(Будапешт, 2015), «Преемственность между дошкольным и начальным общин образованием в условиях реализации федерального государственного образовательного стандарта» (Таганрог, 2015), «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: виховуємо культуру потреб особистості» (Херсон, 2015), «Виховання у контексті цивілізаційних процесів: вітчизняний і зарубіжний досвід» (Дрогобич, 2016), «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та регіональний виміри змін» (Суми, 2016), «Актуальные проблемы раннего развития в современной педагогике» (Москва, 2016); *всеукраїнських* – «Перший крок у науку» (Луганськ, 2014), «Передумови прийняття дитиною соціально значущих цінностей» (Київ, 2016); *регіональних* – «Актуальні питання сучасної педагогіки» (Ужгород, 2015), «Педагогічні моделі освіти для сталого розвитку в Україні» (Київ, 2015), «Перспективні напрямки роботи сучасної науки та освіти» (Слов'янськ, 2015); Презентаційній зустрічі «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» (Київ, 2015), «Проектування індивідуальної траєкторії розвитку педагогів в умовах євроінтеграції» (Краматорськ, 2016); семінарі-практикумі «Виховуємо дитину – зростаємо як батьки» (Київ, 2015); Всеукраїнському науково-практичному семінарі за програмою дослідно-експериментальної діяльності «Формування екологічно-, економічно- і соціально доцільної поведінки дошкільників у контексті освіти для сталого розвитку» (Київ, 2016).

Публікації. Основний зміст дослідження викладено у 19 публікаціях автора (2 – у співавторстві), зокрема – 10 статей у наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних періодичних виданнях (1 – в електронному виданні), 6 – апробаційного характеру, 1 – додатково відображає наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел (291 найменування, із них 2 – іноземною мовою), 18 додатків на 63 сторінках. Повний обсяг дисертації складає 310 сторінок. Основний текст дисертації викладено на 212 сторінках. Робота містить 11 таблиць і 7 рисунків, що обіймають 9 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дисертаційної роботи, сформульовано об'єкт, предмет, мету й основні завдання дослідження, розкрито його наукову і практичну значущість, подано інформацію про апробацію, упровадження результатів дослідження, кількість публікації і структуру роботи.

У **першому розділі «Теоретичні засади виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку»** проаналізовано науковий фонд досліджуваного конструкту; визначено та науково обґрунтовано

сутність і структуру феномена «вихованість основ культури споживанняу дітей старшого дошкільного віку»; розкрито основні ідеї педагогіки сталого розвитку та її роль у вихованні основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку, вивчено стан вихованості в дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання у сучасній педагогічній практиці.

Теоретичний аналіз досліджень економічного виховання особистості засвідчив, що означена проблема є предметом міждисциплінарного вивчення. Учені (Н. Вовк, А. Войтов, В. Ільїн Л. Кларін, Н. Шевченко) розглядають культуру споживання як інтегральне особистісне утворення, що характеризує звичну поведінку людини в процесі повсякденного життя й діяльності при використанні, споживанні ресурсів для задоволення своїх потреб.

На необхідність економічного виховання дітей дошкільного віку вказували як класики педагогіки (Я. Коменський, Д. Локк, А. Макаренко, Й. Песталоцці, С. Русова, Ж.-Ж. Руссо, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.), так і сучасні вчені (А. Богуш, Н. Грама, Н. Кривошея, Н. Мироманова, А. Сазонова, М. Стельмашук, О. Щедрина та ін.), зокрема культури споживання (Г. Григоренко, Р. Жадан).

Проведений аналіз наукових досліджень (Н. Беляєва, Н. Грама, Г. Григоренко, Р. Жадан, Н. Кривошея, Ю. Лелюк, А. Сазонова) уможливорює розглядати поняття «економічне виховання дітей старшого дошкільного віку» як цілісний педагогічний процес, спрямований на засвоєння ними елементарних економічних знань, набуття власного первинного економічного досвіду, розвиток ціннісного ставлення до праці, формування моральних якостей (працелюбність, відповідальність, ощадливість, дисциплінованість), що сприяє розвитку особистості.

Поняття «культура споживання» розуміємо як визначений рівень прагнення особистості до об'єктивного та раціонального використання суспільного (сукупного) продукту (товарів, послуг) з метою задоволення матеріальних і духовних потреб.

Аналіз досліджень (М. Махмутов, М. Мелманн, А. Муратова, О. Пошетун О. Тавстуха та ін.), присвячених проблемам освіти для сталого розвитку суспільства, засвідчив, що розробка питань культури споживання тісно пов'язана з теорією сталого розвитку. Пріоритетними напрямками роботи визначено економічну, екологічну і соціальну сфери. Більшість програм освіти для сталого розвитку наголошують на раціональному використанні ресурсів, їх збереженні та проблемах споживання. Метою впровадження ідей сталого розвитку в освітній процес є виховання покоління, здатного створювати нове стає суспільство, спрямоване на збереження і примноження ресурсів. Важливу роль у цьому процесі відведено змістовому наповненню: освіта для сталого розвитку має будуватися на наявних життєвих ситуаціях, орієнтуватися на події соціального і природного довкілля.

У дослідженні визначено феномен «вихованість основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку» як процес цілеспрямованої, систематичної взаємодії дорослих (вихователів, батьків) і вихованців, під час якої відбувається набуття дітьми стійких навичок культури споживання в побуті, соціумі, різних видах діяльності.

Схарактеризовано компоненти досліджуваного конструкту: мотиваційний (усвідомлення дитиною власних бажань, уміння здійснювати оптимальний вибір, орієнтація на вищі потреби, а не на матеріальні блага); когнітивний (елементарні знання дітей щодо основних економічних категорій, процесу споживання, уявлень про інших людей як суб'єктів виробництва предметів, потреб споживачів і суб'єктів споживання); діяльнісно-поведінковий (набуття досвіду споживчої поведінки, дотримання морально-етичних норм і правил, прояв моральних якостей у поведінці).

Здійснено аналіз варіативних чинних програм, Базового компонента дошкільної освіти, парціальних програм з економічного виховання і навчання дітей старшого дошкільного віку, програми «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку». З'ясовано стан вихованості у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання у сучасній практиці дошкільної освіти; здійснено аналіз навчально-виховних планів роботи вихователів; проведено анкетування вихователів і батьків, результати якого засвідчили неоднозначне розуміння ними сутності проявів вихованості основ культури споживання дітьми старшого дошкільного віку.

У другому розділі «Експериментальне дослідження виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку» визначено критерії і показники, схарактеризовано рівні вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку; обґрунтовано педагогічні умови, розроблено модель та експериментальну методику виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання; подано порівняльні результати констатувального та прикінцевого етапів дослідження.

Критеріями оцінювання вихованості в дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання виступили: спонукальний критерій із показниками – наявність потреби та інтересу в дітей до споживчих явищ; усвідомлення ними залежності задоволення своїх потреб і потреб сім'ї від праці батьків; знаннявий критерій із показниками – обізнаність дітей зі змістом елементарних споживчих понять; розуміння ними зв'язків між задоволенням потреб людини та наявністю відповідних товарів і послуг як результату праці людей різних професій; продуктивно-рефлексивний критерій із показниками – участь у спільній праці з іншими дітьми та дорослими для задоволення особистих і групових потреб; прояв навичок бережливості (догляд за речами) та економності (наявність ощадливості в продуктивній діяльності); самооцінка, взаємооцінка поведінки ощадливості.

На основі визначених критеріїв і показників було схарактеризовано рівні вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку: високий, достатній, задовільний і початковий.

Високий рівень вихованості основ культури споживання. Діти цього рівня усвідомлено виражають свої бажання і вміють робити між ними вибір, поступаються власними бажаннями перед потребами інших. У ситуації вибору серед кількох варіантів, обирають один раціонально і зважено, не потребують підказок з боку інших, керуються при цьому отриманими раніше знаннями та навичками споживання, аргументують свої дії. Діти цього рівня вихованості основ культури споживання виявляють заощадливість і розуміють мету цього процесу, бережливо ставляться як до предметів власного споживання, так і до речей, що є результатом праці інших людей, розуміють і пояснюють необхідність бережливого ставлення до природних ресурсів, товарів; з любов'ю та повагою ставляться до членів власної родини і виявляють бажання піклуватися про них. Вони обізнані з процесом споживання, розуміють правила споживання і дотримуються їх у власній поведінці; володіють елементарними поняттями з економіки, можуть пояснити їх зміст, застосовують їх у своєму мовленні; їм властива адекватна самооцінка та взаємооцінка дій інших дітей.

Достатній рівень. Діти цього рівня висловлюють свої бажання, виважено ставляться до вибору предметів споживання, хоча подекуди користуються підказкою інших. Для досягнення результату вміють кооперуватися з іншими дітьми, що сприяє задоволенню власних бажань і бажань інших; розуміють необхідність заощаджувати, натомість не завжди виявляють такі навички у власній діяльності. Діти старшого дошкільного віку цього рівня вихованості основ культури споживання виявляють бережливе ставлення до власних речей і власності інших, розуміють необхідність бережливого ставлення до природних ресурсів, поважають працю дорослих та її результати, проте подекуди потребують нагадування з боку дорослих. Вони піклуються про членів власної родини, відчують сімейну єдність; виявляють споживчу обізнаність, але рідко використовують у власному мовленні елементарні економічні поняття. Діти цього рівня не завжди здійснюють адекватну самооцінку своєї діяльності, проте наголошують на помилки інших.

Задовільний рівень. Діти цього рівня вихованості основ культури споживання усвідомлюють свої потреби, але не можуть здійснювати вибір між ними, здебільшого бажання носять епізодичний, емоційний та егоцентричний характер, швидко змінюються. Вони часто ставлять власні потреби вище потреб інших дітей, вибір предметів і дій зазвичай є невиваженим і нераціональним рішенням, у них рідко спостерігаються прояви заощадливості та бережливості, через домінування матеріальних цінностей виявляється споживацьке ставлення до довкілля (природного і соціального), хоча вони розуміють необхідність цінувати природні ресурси та результати праці інших людей. Ці діти не відчують сімейної єдності, тому рідко виявляють бажання піклуватися про

близьких людей (членів родини). Зазвичай це трапляється після нагадування дорослого, чи як наслідування поведінки інших дітей у групі. Вони недостатньо обізнані з процесом споживання, розуміють більшість елементарних понять з економіки, передбачених у програмах виховання та навчання в дошкільних закладах, але не можуть пояснити самостійно їх зміст і не використовують у власному мовленні. Дітям цього рівня характерні неадекватна самооцінка і взаємооцінка.

Початковий рівень характерний для дітей старшого дошкільного віку, які неусвідомлено ставляться до власних потреб, не співвідносять їх з потребами інших, їм важко здійснити один вибір серед кількох варіантів, тому ситуація вибору їх засмучує. Вибір здійснюється під впливом емоцій. Вони не виявляють навичок заощадливості й не розуміють її мети, не вміють бережливо ставитися до предметів власного споживання (їжа, одяг, іграшки, матеріали для зображувальної діяльності) і предметів споживання інших, для них характерне споживацьке ставлення до довкілля, не розуміють необхідності піклуватися про природні ресурси та результати праці інших людей; вони не відчують сімейної єдності, рідко виявляють бажання піклуватися про когось у родині, крім себе. Діти цього рівня вихованості основ культури споживання не обізнані з процесом споживання, не розуміють його правил, у них відсутні елементарні поняття з економіки. Їм не властиві адекватна самооцінка і взаємооцінка.

До кожного показника за кожним критерієм було дібрано низку діагностувальних завдань: методика «Гра-вибір», індивідуальна бесіда за серією картин, «Педагогічні ситуації», гра «Поросята будують дім», «Виготовлення печива», «Компетентні судді».

Результати констатувального етапу експерименту засвідчили здебільшого задовільний (в експериментальній групі (далі ЕГ) – 38% дітей старшого дошкільного віку, у контрольній (далі КГ) – 31%) і початковий (в ЕГ – 47% дітей, у КГ – 48%) рівні вихованості основ культури споживання.

Експериментальному дослідженню передував **пропедевтичний етап** роботи з вихователями-методистами і вихователями дошкільних навчальних закладів. Проведено семінар, у процесі якого ознайомили керівників дошкільних навчальних закладів з експериментальною методикою виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання. Для вихователів-методистів було прочитано низку лекцій з основ культури споживання («Культура споживання в освітньому просторі дошкілля», «Планування виховної роботи з формування основ культури споживання у дітей», «Взаємодія у вихованні основ культури споживання»). На заняттях практичної спрямованості вихователі оформлювали «Підсумкові теки», вели щоденник власної споживчої культури, картки самоосвіти, виготовляли наочні матеріали для подальшої роботи.

З педагогами дошкільних навчальних закладів і батьками було проведено педагогічний інтенсив «Культурний споживач», мета якого полягала в тому,

щоб викликати інтерес у педагогів і батьків до культури споживання, підвищити їхню обізнаність з формами та методами виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання в умовах дошкільного навчального закладу, створити мобільні осередки з предметно-розвивальним середовищем, що відповідали б змісту економічного виховання і сприяли вихованню основ культури споживання.

На формувальному етапі експерименту розроблено модель виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку, що охоплювала чотири етапи: інформаційно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивно-презентаційний (див. рис.).

Метою **інформаційно-мотиваційного** етапу було виховання у дітей старшого дошкільного віку потреби культурного споживання в різних ситуаціях. На цьому етапі реалізовано таку педагогічну умову, як озброєння дітей системою елементарних знань з основ економіки та культури споживання. Для заохочення дітей до спостережень за споживчими явищами та формування активного пізнання довкілля проведено мотиваційну гру «Культура споживання», метою якої було ознайомлення дітей з поняттям «природні ресурси», визначення того, що належить до природних ресурсів і їх видів; виховання інтересу до довкілля, дбайливого ставлення до природи, усвідомлених висновків для практики у сфері культури споживання. Використано метод життєвих спостережень («Натуральний обмін. Гроші й ціна»), ігри «Економічне лото», «Навіщо цей предмет?», вправу зі стартовим текстом «Реклама», індивідуальний пошуковий проект «Якими послугами користується моя родина?», перегляд мультимедійного контенту. Для формування усвідомленої мотивації і морального налаштування дітей на позитивне сприйняття довкілля, виховання моральних якостей загальної культури та культури споживання було використано пролонгований проект зустрічі у «Клубі дельфінів» – «Живемо у світі дружно».

Когнітивний етап передбачав стимулювання відповідної емоційної зацікавленості дітей у культурному споживанні, практичне опанування знань з економіки. На цьому етапі реалізовано таку педагогічну умову як взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні основ культури споживання.

Залучення батьків до спільної освітньої роботи здійснювалося в межах функціонування батьківського клубу «Культурний споживач змалку», у якому відбувався пошук і добір інформації для спільної роботи, адаптація її до наявних умов практики й оновлення особистого батьківського досвіду. Батьки свідомо брали участь у роботі клубу, отримували необхідну для них теоретичну, практичну інформацію і перебували в інформаційному полі проблеми щодо виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури

Рис. Модель виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання

споживання. Серед активних форм роботи клубу використано проблемні лекції, інтерактивні тренінги «Школа споживання», ситуації аналізу життєвого досвіду, різноманітні ігри (ділові, рольові), розв'язання проблемних ситуацій тощо.

Виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку організували у структурно-тематичній інтерпретації забезпечення освітнього процесу. Було використано дидактичний матеріал, закріплений концепцією сталого розвитку: спільний проект «Кращі іграшки світу», інтегроване заняття «Готуємося до школи разом», «Динамічний колаж», проблемні ситуації «Відірвалася застібка на чобітках» (самодослідження), тренінги («Я-маленький споживач», «Товари та послуги в моєму житті», «Зберігаємо товар», «Виготовляємо печиво»), ігрові вправи «Хвилинки заощадливості», дидактичні ігри («Хто що виготовив», «Товар-предмет», «Товар-послуга»), ігри-ситуації «Як би зробив ти?».

Діяльнісний етап був спрямований на забезпечення самостійної діяльності дітей, занурення їх в активну культурно-споживчу діяльність в умовах ДНЗ і сім'ї, стимулювання батьків і дітей до взаємодії, використання набутих сімейних знань у взаємодії з дошкільним навчальним закладом. На цьому етапі реалізовано таку педагогічну умову, як занурення дітей в активну культурно споживчу діяльність в умовах дошкільного навчального закладу і сім'ї. Однією з нетрадиційних форм роботи, що використовувалися для реалізації завдань діяльнісного етапу, було створення коміксів, у яких малюнок і текст передавали сутність авторського задуму дитини: у вигляді набору картинок із текстами, чорно-білих картинок, картинок-домальовок, картинок для порівняння. Усі комікси ілюстрували певну споживчу проблему. Метою коміксів було занурення дітей у суть проблем споживчих явищ і знаходження варіантів їх вирішення. Використовувались ігрові вправи, пролонгований проект «Школа споживача», бесіди-уточнення, гра-діалог «Дохід – витрата». Для формування усвідомленого розуміння зв'язків між задоволенням потреб людини та наявністю відповідних товарів і послуг як результату праці людей різних професій було організовано мобільне розвивальне середовище «Парк професій». Для участі дітей у спільній праці з іншими дітьми та дорослими, задоволення особистих і групових потреб було розроблено низку сценаріїв ігрової діяльності. Для формування у дітей навичок ощадливості їх було залучено до продуктивної діяльності: режисерська гра «Мода», ярмарок досягнень «Друге життя паперу», перегляд мультимедійного контенту.

Метою рефлексивно-презентаційного етапу було стимулювання дітей до презентації власних досягнень, активізація їхньої самооцінки і взаємооцінки. На цьому етапі комплексно реалізовано всі три умови: озброєння дітей системою елементарних знань з основ економіки та культури споживання; взаємодія ДНЗ і сім'ї у вихованні основ культури споживання у дітей старшого

дошкільного віку; занурення дітей в активну культурно-споживчу діяльність в умовах ДНЗ і сім'ї. Провідним методом на цьому етапі обрано метод ситуацій-провокацій, що сприяли формуванню вмінь і навичок ощадливої поведінки, набуттю досвіду переживань і вражень, споживчих взаємин. У дослідженні під провокацією розуміємо «заплановану помилку», що озвучується або унаочнюється провокатором і передбачає швидку реакцію на нестандартну ситуацію (виявлення усвідомленого досвіду). Реакцію дитини на провокацію характеризуємо як послідовність дій, швидке осмислення того, що відбувається, аналіз ситуації, прогнозування варіантів із власного досвіду, дії у відповідь на ситуацію, осмислення результату. Результатом педагогічного впливу ситуацій-провокацій виступило набуття необхідних навичок культури споживання.

Однією з форм роботи на цьому етапі був тематичний день «Оновлені старі речі», ідея якого полягала в тому, щоб продемонструвати культуру споживання сімей вихованців і дітей в оновленні старих речей. Також застосовували відкриття міні-музею, проведення екскурсій і майстер-класів для вихованців дошкільного навчального закладу разом із батьками та педагогами.

По завершенні формувального етапу експерименту здійснено контрольний зріз щодо визначення рівнів вихованості у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання. Порівняльні результати рівнів на констатувальному і прикінцевому етапах подано в таблиці (див. табл.).

Таблиця

Порівняльні результати рівнів вихованості у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання на констатувальному і прикінцевому етапах експерименту

Групи	Етапи	Рівні вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку							
		Високий		Достатній		Задовільний		Початковий	
		абс.	(%)	абс.	(%)	абс.	(%)	абс.	(%)
ЕГ	Констатувальний	2	3	8	12	26	38	32	47
	Прикінцевий	10	15	18	26	25	37	15	22
КГ	Констатувальний	4	6	10	15	21	31	33	48
	Прикінцевий	4	6	10	15	23	34	31	45

Як видно з таблиці, діти експериментальної групи засвідчили значні позитивні результати щодо вихованості основ культури споживання. Так, високого рівня вихованості основ культури споживання досягли 15% дітей старшого дошкільного віку (було 3%), достатній рівень виявлено у 26% респондентів (було 12%), на задовільному рівні стало 37% дітей (було 38%), на

початковому рівні залишилося 22% дітей (було 47%). У контрольній групі на високому (6%) та достатньому (15%) рівнях змін не відбулося, на задовільному рівні стало 34 % дітей (було 31%), на початковому рівні залишилося 45% дітей старшого дошкільного віку (було 48%).

Статистичну достовірність отриманих даних було підтверджено t-критерієм Стюдента, значення якого дорівнює 2,59 (на рівні значущості ($p < 0,01$)), що доводить дієвість педагогічних умов, моделі й експериментальної методики виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання.

ВИСНОВКИ

У дисертації подано теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання: визначено й обґрунтовано педагогічні умови, модель та експериментальну методику, виявлено і схарактеризовано рівні вихованості в дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання.

1. Визначено й обґрунтовано сутність феномена «вихованість основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку» як процес цілеспрямованої, систематичної взаємодії дорослих (вихователів, батьків) і вихованців, під час якої відбувається набуття дітьми стійких навичок культури споживання в побуті, соціумі, різних видах діяльності. Уточнено поняття «економічне виховання дітей старшого дошкільного віку», «культура споживання».

Науково обґрунтовано структуру вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку, що містить компоненти: мотиваційний (пов'язаний з усвідомленням дитиною власних бажань, умінням робити оптимальний вибір, орієнтацією на вищі потреби, а не тільки на матеріальні блага), когнітивний (передбачає обізнаність дітей з елементарними знаннями про основні економічні категорії, процес споживання, інших людей як суб'єктів виробництва предметів потреб споживачів і суб'єктів споживання), діяльнісно-поведінковий базується на набутті досвіду споживчої поведінки, дотриманні морально-етичних норм і правил, прояв моральних якостей у поведінці.

2. Виявлено критерії і показники вихованості в дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання: спонукальний (наявність потреби та інтересу до споживчих явищ; усвідомлення залежності задоволення своїх потреб і потреб сім'ї від праці батьків), знаннєвий (обізнаність зі змістом елементарних споживчих понять; розуміння зв'язків між задоволенням потреб людини та наявністю відповідних товарів і послуг як результату праці людей різних професій), продуктивно-рефлексивний (участь у спільній праці з іншими дітьми та дорослими для задоволення особистих і групових потреб; прояв навичок бережливості (догляд за речами) та економності (наявність ощадливості в продуктивній діяльності); самооцінка, взаємооцінка поведінки ощадливості).

Схарактеризовано рівні вихованості в дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання (високий, достатній, задовільний, початковий).

3. Визначено й обґрунтовано педагогічні умови виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання: озброєння дітей системою елементарних знань з основ економіки та культури споживання; взаємодія ДНЗ і сім'ї у вихованні основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку; занурення дітей в активну культурно-споживчу діяльність в умовах ДНЗ і сім'ї.

4. Розроблено, науково обґрунтовано й апробовано модель і експериментальну методику виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку, що містить мету, етапи виховання досліджуваного феномена (інформаційно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивно-презентаційний), компоненти, критерії, педагогічні умови, форми і методи їх реалізації та результат.

Інформаційно-мотиваційний етап сприяв вихованню потреб культурного споживання у дітей. Когнітивний – передбачав стимулювання відповідної емоційної зацікавленості дітей у культурному споживанні, практичне опанування знань з економіки. Діяльнісний етап був спрямований на забезпечення самостійної діяльності дітей, занурення їх в активну культурно-споживчу діяльність в умовах дошкільного навчального закладу і сім'ї, стимулювання батьків та дітей до взаємодії, використання набутого сімейного досвіду у взаємодії з ДНЗ. Метою рефлексивно-презентаційного етапу було стимулювання дітей до презентації власних досягнень, формування інтересу щодо їхньої самооцінки і взаємооцінки.

5. Результати прикінцевого етапу дослідження засвідчили кількісні та якісні зміни щодо рівнів вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку. На високому рівні в ЕГ стало більше на 12% дітей старшого дошкільного віку (у КГ – змін не відбулося), достатньому рівні в ЕГ – на 14% (у КГ – змін не відбулося). Кількість респондентів на задовільному рівні в ЕГ зменшилася на 1% (у КГ збільшилася на 3%), на початковому рівні – в ЕГ зменшилася на 25% (у КГ збільшилася на 3%).

Достовірність результатів експериментальних даних підтвердило математичне обчислення t-критерієм Стюдента. Доведено, що розроблена модель виховання в дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання і методика її реалізації з упровадженням визначених педагогічних умов призвела до значних позитивних змін у дітей експериментальної групи порівняно з контрольною.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку. Перспективу подальшого наукового пошуку вбачаємо в розробленні єдиної програми та методичного забезпечення до неї з урахуванням принципу наступності у вихованні основ культури споживання дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Іванчук С. А. Дефініційний аналіз понять у контексті проблеми культури споживання дошкільників / С. А. Іванчук // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія: зб. ст. / редкол. О. В. Глузман (голов. ред.) [та ін.]. – Ялта: РВВ КГУ, 2013. – Вип. 40, Ч. 4. – С. 60–66.
2. Іванчук С. А. До проблеми визначення методологічних основ виховання культури споживання у дітей старшого дошкільного віку / С. А. Іванчук // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. пр. – Умань: ФОП Жовтий О. О., 2014. – Вип. 48. – С. 197–202.
3. Іванчук С. А. Теоретичні основи виховання культури споживання у дітей дошкільного віку / С. А. Іванчук // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. пр. – Слов'янськ: ДДПУ, 2014. – Вип. 68. Ч. 1. – С. 189–197.
4. Іванчук С. А. Аналіз вивчення ставлення педагогів та батьків до проблеми виховання культури споживання у дітей старшого дошкільного віку / С. А. Іванчук // Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України; за ред. С. Д. Максименко. – Харків: КЦ ФОП Іванової М. А., 2015. – Т. 4. Вип. 11: Психологія розвитку дошкільника. – С. 68–77.
5. Іванчук С. А. Форми взаємодії дошкільного закладу і сім'ї з економічного виховання дітей дошкільного віку / С. А. Іванчук // Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: зб. наук. пр. / [за ред. О. М. Пехоти]. – Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2015. – № 1 (48), лютий. – С. 121–126.
6. Іванчук С. А. Підготовка педагогів до роботи з виховання культури споживання у дітей дошкільного віку / С. А. Іванчук // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. пр. – Слов'янськ: Маторін Б. І., 2015. – (Спецвипуск 15), Ч. 1. – С. 58–64.
7. Іванчук С. А. Взаємодія дошкільного закладу і сім'ї з проблеми економічного виховання дітей дошкільного віку (історичний аспект) / С. А. Іванчук // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – 2015. – № 2. – С. 70–74.
8. Іванчук С. А. Стан виховання основ культури споживання у практиці роботи дошкільних закладах освіти / С. А. Іванчук // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2016. – № 4. – С. 112–119.
9. Іванчук С. А. До проблеми визначення рівнів вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку / С. А. Іванчук // Людинознавчі студії: зб. наук. пр. Сер.: Педагогіка – Дрогобич: Вид. від. ДДПУ імені І. Франка, 2016. – Вип. 3/35. – С. 118–127.
10. Іванчук С. А. Сучасний стан роботи з виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку у практиці роботи ДНЗ (на матеріалі аналізу планів навчально-виховної роботи) / С. А. Іванчук // Вісник Дніпропетровського університету ім. А. Нобеля. Сер.: Педагогіка і психологія.

Педагогічні науки / голов. ред. Б. І. Холод. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський університет ім. А. Нобеля, 2016. – № 1(11). – С. 76–79.

11. Іванчук С. А. К проблеме формирования культуры потребления у детей старшего дошкольного возраста [Электронный ресурс] / С. А. Иванчук, Е. П. Аматыева // Современные проблемы науки и образования. – Электрон. журн. – 2014. – № 6. – Режим доступа : <http://www.science-education.ru/120-15372>.

12. Іванчук С. А. До питання взаємодії дошкільного закладу і сім'ї з проблеми економічного виховання дітей дошкільного віку / С. А. Іванчук // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, III (24), Issue 48, 2015. – С. 43–45.

13. Іванчук С. А. Зміст роботи з виховання у дітей дошкільного віку культури споживання / С. А. Іванчук // Матеріали ІХ всеукр. наук.-практ. конф. [«Перший крок у науку»]. – Луганськ : Глобус-Принт, 2014. – Т. 1. – С. 237–243.

14. Іванчук С. А. Наступність у вихованні культури споживання у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / С. А. Іванчук // Матеріали Міжнарод. науч.-практ. конф. [«Преемственность между дошкольным и начальным общим образованием в условиях реализации Федерального государственного образовательного стандарта»], (Таганрог, 17 апреля 2015 г.) / Таганрог. ин-т им. А. П. Чехова; отв. ред. С. В. Гармаш. – Таганрог : Изд. Ступин С. А., 2015. – С. 218–221.

15. Іванчук С. А. Особливості підготовки педагогів до роботи з виховання культури споживання у дітей дошкільного віку / С. А. Іванчук // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (заочної) [«Психолого-педагогічний і соціальний супровід дитинства в освітньому просторі: проблеми та перспективи»], (Слов'янськ, 27 травня 2015 р.). – Слов'янськ : ДДПУ, 2015. – С. 157–159.

16. Іванчук С. А. Виховання культури споживання у дітей дошкільного віку: теоретичний аспект / С. А. Іванчук // Матеріали ІІІ Міжнар. наук.-практ. конф. [«Актуальні питання сучасної педагогіки»], (Ужгород, 11–12 грудня 2015 р.). – Херсон : Вид. дім Гельветика, 2015. – С. 161–163.

17. Іванчук С. А. Досвід впровадження Міжнародного проекту «Освіта для сталого розвитку в дії» у практику діяльності вишу та ДНЗ / С. А. Іванчук // Наукові студії : зб. наук. пр. : за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. [«Спадщина Івана Франка у світлі сьогодення» (у межах реалізації науково-дослідної проблеми «Перспективні напрями сучасної науки та освіти»], (Слов'янськ, 19–20 травня 2016 р.) / Донбас. держ. пед. ун-т ; [за заг. ред. Е. А. Панасенко]. – Краматорськ : Друкарський дім, 2016. – Вип. 1. – С. 249–253.

18. Іванчук С. А. Використання технології сталого розвитку для підготовки майбутніх фахівців до виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку / С. А. Іванчук // Перспективні питання психології: зб. наук. пр. : за матеріалами Всеукр. міжвузів. наук.-практ. Інтернет-конф. [«Актуальні проблеми реалізації адаптаційного потенціалу особистості в сучасних умовах життєздійснення»], (Слов'янськ, 2016 р.) / Донб.

держ. пед. ун-т. – Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2016. – Вип. 1. – С. 244–247.

19. Іванчук С. А. Підготовка педагогів дошкільних навчальних закладів до роботи за технологією сталого розвитку / О. П. Амацьєва, В. І. Герасєва, С. А. Іванчук, Л. Л. Чубченко // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – 2015. – № 2. – С. 51–55.

АНОТАЦІЯ

Іванчук С. А. Виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». – Одеса, 2017.

У дисертації науково обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання (озброєння дітей системою елементарних знань з основ економіки та культури споживання; взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку; занурення дітей в активну культурно-споживчу діяльність в умовах дошкільного навчального закладу і сім'ї); сутність і структуру феномена «вихованість основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку» (процес цілеспрямованої, систематичної взаємодії дорослих (вихователів, батьків) і вихованців, під час якої відбувається набуття дітьми стійких навичок культури споживання в побуті, соціумі, різних видах діяльності); виявлено структурні компоненти (мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-поведінковий) та критерії (спонукальний, знаннєвий, продуктивно-рефлексивний) вихованості основ культури споживання з відповідними показниками; схарактеризовано рівні вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку (високий, достатній, задовільний, початковий); розроблено модель виховання в дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання (інформаційно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивно-презентаційний етапи); уточнено поняття «економічне виховання дітей старшого дошкільного віку», «культура споживання».

Розроблено й апробовано діагностувальну і формувальну методики виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку. Подальшого розвитку набула методика економічного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: вихованість основ культури споживання, діти старшого дошкільного віку, модель, експериментальна методика виховання в дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання, педагогічні умови.

АННОТАЦИЯ

Иванчук С. А. Воспитание у детей старшего дошкольного возраста основ культуры потребления. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.08 – дошкольная педагогика. Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского. – Одесса, 2017.

В диссертации осуществлен теоретический анализ проблемы и представлено новое решение научного задания, которое заключается в теоретическом обосновании педагогических условий, модели и экспериментальной методики воспитания основ культуры потребления у детей старшего дошкольного возраста.

В ходе исследования изучено и обобщено состояние проблемы воспитания основ культуры потребления у детей старшего дошкольного возраста, выявлена сущность исследуемого феномена как процесс целенаправленного, систематического взаимодействия взрослых (воспитателей, родителей) и воспитанников, во время которого происходит приобретение детьми устойчивых навыков культуры потребления в быту, социуме, различных видах деятельности.

Определены содержание и выявлена структура воспитания у детей старшего дошкольного возраста основ культуры потребления, включающая компоненты (мотивационный, когнитивный, деятельностно-поведенческий), критерии (побудительный, познавательный, продуктивно-рефлексивный) с соответствующими показателями. На их основе определены и охарактеризованы уровни воспитанности основ культуры потребления у детей старшего дошкольного возраста (высокий, достаточный, удовлетворительный, начальный).

Выявлены и теоретически обоснованы педагогические условия воспитания у детей старшего дошкольного возраста основ культуры потребления (вооружение детей системой элементарных знаний по основам экономики и культуры потребления; взаимодействие дошкольного образовательного учреждения и семьи в воспитании основ культуры потребления; погружения детей в активную культурно-потребительскую деятельность в условиях дошкольного образовательного учреждения и семьи).

Разработаны модель и экспериментальная методика воспитания основ культуры потребления у детей старшего дошкольного возраста с этапами (информационно-мотивационный, когнитивный, деятельностный, рефлексивно-презентационный), которые отличались смысловым наполнением, направленностью практических задач, формами, методами и средствами организации воспитательной деятельности детей старшего дошкольного возраста.

Экспериментально доказана эффективность предложенных педагогических условий, модели и методики воспитания основ культуры потребления у детей старшего дошкольного возраста.

Ключевые слова: воспитанность основ культуры потребления, дети старшего дошкольного возраста, модель, экспериментальная методика воспитания у детей старшего дошкольного возраста основ культуры потребления, педагогические условия.

RESUME

Ivanchuk S. A. Education at children of the advanced preschool age of bases of culture of consumption. – As the manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of pedagogical sciences with a specialization in 13.00.08 – Preschool pedagogy. – State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky», Ministry of Education and Science of Ukraine. – Odessa, 2017.

In the thesis it is scientifically reasonable and pedagogical conditions of education at children of the advanced preschool age of bases of culture of consumption are experimentally checked (arms of children system of elementary knowledge from the bases of the economy and culture of consumption; interaction of preschool educational institution and a family in education of bases of culture of consumption; immersion of children in vigorous culturally consumer activity in the conditions of preschool educational institution and a family); essence and structure of a phenomenon «good breeding of bases of culture of consumption at children of the advanced preschool age» (process of purposeful, systematic interaction of adults (tutors, parents) and pupils during which there is an acquisition by children of resistant skills of culture of consumption in life, society, different types of activity); structural components (motivational, cognitive, active and behavioral) and criteria (incentive, information, productive reflexive) of good breeding of bases of culture of consumption with the corresponding indicators are found; it is characterized levels of good breeding of bases of culture of consumption at children of the advanced preschool age (high, sufficient, satisfactory, initial); the education model at children of the advanced preschool age of bases of culture of consumption is developed; the concept «economic education of children of the advanced preschool age», «culture of consumption» is explained.

It is developed and approved diagnostic and forming techniques of education of bases of culture of consumption at children of the advanced preschool age. The subsequent development was got by a technique of economic education of children of the advanced preschool age.

Keywords: good breeding of bases of culture of consumption, children of the advanced preschool age, model, an experimental technique of education at children of the advanced preschool age of bases of culture of consumption, pedagogical conditions.

Підписано до друку 28.02.2017.
Обсяг 0,9 друк. арк. Формат 60х88/16 Зам. № 2901/17.
Наклад 100 прим.

Надруковано у ФОП Бондаренко М. О.
м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60
т. +38 0482 35 79 76

info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.